

689

На основу члана 31. Закона о заштити здравља биља у Републици Српској ("Службени гласник Републике Српске", број 25/09) и члана 76. став 2. Закона о републичкој управи ("Службени гласник Републике Српске", број 115/18), министар пољопривреде, шумарства и водопривреде доноси

ПРОГРАМ

ПОСЕБНОГ НАДЗОРА НАД ПРИСУСТВОМ
КАРАНТИНСКИХ ШТЕТНИХ ОРГАНИЗАМА У
РЕГИСТРОВАНИМ РАСАДНИЦИМА У
РЕПУБЛИЦИ СРПСКОЈ У 2020. ГОДИНИ

Члан 1.

Овим програмом утврђују се мјере, рокови, начин спровођења мјера, субјекти који их спроводе, извори и начин обезбјеђивања и коришћења средстава и начин контроле спровођења мјера посебног надзора над присуством карантинских штетних организама у регистрованим расадницима у Републици Српској у 2020. години.

Члан 2.

(1) Циљ овог програма јесте утврђивање присуства, односно одсуства карантинских штетних организама на матичним стаблима у регистрованим расадницима и изолационом појасу у Републици Српској.

(2) Циљ посебног надзора јесте и испуњавање фитосанитарних услова за производњу, премјештање, промет и извоз садног материјала воћака.

Члан 3.

(1) Посебан надзор ради детекције карантинских штетних организама спроводи се при увозу и на цијелој територији Републике Српске.

(2) Посебан надзор и мјере надзора спроводи Републичка управа за инспекцијске послове Републике Српске (у даљем тексту: Инспекторат) и институције које имају овлашћење Министарства пољопривреде, шумарства и водопривреде за спровођење послова од јавног интереса у области дијагностике штетних организама и заштите здравља биља (у даљем тексту: овлашћене институције).

(3) Лабораторијска тестирања достављених узорака, израду извјештаја и резултата тестирања врше овлашћене институције.

(4) Овлашћена институција припрема информационе летке са стручним саветима о начинима спречавања ширења и могућим мјерама контроле патогена и вектора.

(5) Програм посебног надзора подразумијева мониторинг који се спроводи над присуством штетних организама (у даљем тексту: мониторинг).

(6) Фитосанитарни инспектор дозволиће увоз пошिल्ке само ако пошिल्ка испуњава прописане услове.

(7) Увозне пошिल्ке које су обухваћене мониторингом не задржавају се на граничном прелазу до добијања резултата лабораторијских анализа.

(8) У случају детекције карантинског штетног организма, Инспекторат предузима све неопходне радње у складу са прописима којим је регулисана ова област.

Члан 4.

(1) Визуелни прегледи, узорковање и лабораторијска тестирања узорака врше се на присуство следећих карантинских штетних организама:

- 1) Plum pox virus - PPV,
- 2) Candidatus Phytoplasma mali (Apple proliferation - AP),
- 3) Candidatus Phytoplasma pyri (Pear Decline - PD).

(2) Биљке домаћини карантинског штетног организма Plum pox virus - PPV из рода Prunus са највећим економским значајем јесу: шљива Prunus domestica, кајсија Prunus

armeniaca, бресква Prunus persica, нектарина Prunus persica, трешња Prunus avium и вишња Prunus cerasus.

(3) Главна биљка домаћин карантинског штетног организма Candidatus Phytoplasma mali (Apple proliferation - AP) јесте јабука (Malus x domestica). Осим јабуке, биљке домаћини су: лијеска (Corylus avellana L.), јасен (Fraxinus excelsior L.), шипак (Rosa canina L.), кошћела (Celtis australis L.), глог (Crataegus monogyna L.), храст (Quercus robur L., Quercus rubra L.), граб (Carpinus betulus L.) и попонац (Convolvulus arvensis L.).

(4) Главна биљка домаћин карантинског штетног организма Candidatus Phytoplasma pyri (Pear Decline - PD) јесте крушка (Pyrus communis L.).

(5) Одабир локација врши се на основу биологије циљних штетних организама, климатских услова за њихов развој, географске дистрибуције регистрованих расадника и фенологије и заступљености биљака домаћина.

Члан 5.

Преглед броја узорака према воћним врстама за матична стабала и преглед граничних прелаза приказани су у табелама 1. и 2, које се налазе у Прилогу 1. овог програма и чине његов саставни дио.

Члан 6.

(1) Подручје рада су матичњаца у регистрованим расадницима и гранични прелази у Републици Српској.

(2) Биљке се прегледају појединачно, а при узимању узорака детаљно се описује мјесто узорковања, са обавезним уношењем GPS позиције у XY координатном систему, на прописаном обрасцу записника о узимању узорака и пријави узорака, који се налази у Прилогу 2. овог програма и чини његов саставни дио.

(3) Унос GPS позиције свих мјеста узорковања обавља се у Фито-Гис апликацији.

(4) Прописани ток визуелног прегледа и узимање службених узорака наведени су у Прилогу 3. овог програма, који чини његов саставни дио.

(5) С циљем утврђивања присуства штетних организама из члана 4. овог програма узорковање у матичним засадима обавља се тако да једно матично стабло чини један узорак.

(6) Инспекторат шаље узорке на лабораторијско тестирање овлашћеним институцијама.

Члан 7.

(1) Лабораторијска испитивања узорака врше се у складу са међународно признатим и валидним ЕРРО дијагностичким методама - ЕРРО РМ 7/62 (2) Candidatus Phytoplasma mali, Ca. P. pyri and Ca. P. prunorum и ЕРРО РМ 7/32 (1) Diagnostic protocols for regulated pests Plum pox virus.

(2) Лабораторијски извјештаји, осим резултата анализа, садрже и методе према којим је вршена детекција.

(3) Овлашћена институција доставља лабораторијски извјештај Инспекторату у најкраћем року, а најкасније у року од 30 дана од дана пријема узорака.

Члан 8.

На основу резултата спровођења овог програма, узорковања и извјештаја из лабораторија, Инспекторат израђује карту локација узорковања, користећи Фито-Гис апликацију.

Члан 9.

(1) Рок за узимање узорака матичних стабала из регистрованих расадника и за достављање узорака овлашћеној лабораторији ради лабораторијских анализа јесте 1. децембар 2020. године.

(2) Коначни извјештај о спроведеном програму и карта из члана 8. достављају се Министарству до 10. децембра 2020. године.

(3) Рок за узимање узорака из увоза, за њихово достављање овлашћеној лабораторији ради лабораторијских

анализа и за достављање извјештаја о том од стране Инспектората јесте 31. децембар 2020. године.

(4) Вршиоци надзора благовремено извјештавају Министарство о посебним догађајима током спровођења овог програма, а посебно о свим случајевима откривања штетних организама који су предмет посебног надзора.

(5) Укупни резултати овог програма достављају се Министарству до 10. децембра 2020. године, а воде се на Обрацу 1, који се налази у Прилогу 4. овог програма и чини његов саставни дио.

Члан 10.

Спровођење овог програма финансира се из буџета Републике Српске, на основу Правилника о условима и начину остваривања новчаних подстицаја за развој пољопривреде и села у 2020. години ("Службени гласник Републике

Српске", број 7/20) - право на подстицајна средства за финансирање програма из области заштите здравља биља.

Члан 11.

Ступањем на снагу овог програма престаје да важи Програм посебног надзора над присуством карантинских штетних организама у регистрованим расадницима у Републици Српској у 2019. години ("Службени гласник Републике Српске", број 53/19).

Члан 12.

Овај програм ступа на снагу осмог дана од дана објављивања у "Службеном гласнику Републике Српске".

Број: 12.03.3-330-961/20
24. марта 2020. године
Бањалука

Министар,
Др **Борис Пашалић**, с.р.

ПРИЛОГ 1.

Табела 1. Преглед броја узорака према воћним врстама за матична стабла

Матичњаца	Штетни организам	Воћна врста	Укупан број узорака по организму
	Plum rox potyvirus PPV		
Кајсија			
Бресква			
Нектарина			
Вишња			
Трешња			
Candidatus Phytoplasma pyri (Pear Decline – PD)		Крушка	95
Candidatus Phytoplasma mali (Apple proliferation – AP)		Јабука	48
		Лијеска	22
Укупан број узорака за све организме			404

Табела 2. Преглед броја узорака према воћним врстама за узорке са границе

Узорци са границе	Штетни организам	Воћна врста	Укупан број узорака по организму
	Plum rox potyvirus PPV		
Кајсија			
Бресква			
Нектарина			
Вишња			
Трешња			
Candidatus Phytoplasma pyri (Pear Decline – PD)		Крушка	5
Candidatus Phytoplasma mali (Apple proliferation – AP)		Јабука	5
		Лијеска	
Укупан број узорака за све организме			15

ПРИЛОГ 2.

ЗАПИСНИК

о посебном надзору над присуством карантинских штетних организама у регистрованим расадницима у Републици Српској (прегледи површина за производњу садног материјала и у регистрованим матичњацима и узорковање за лабораторијску анализу)

Број: бр. регије – бр. службе – период узорковања – ваш број, година

Нпр.: 01-01а-III-10/1, 2, 3, 4, 5, 6, 7.../2020.

Датум:

Шифре узорка:

Подаци о произвођачу

Назив	
Адреса	
Телефон	
Број пољопривредног газдинства	

Подаци о биљној врсти

Подручје	
Општина	

Катастарска општина	
Потес	
Прегледана површина	
Поријекло биљног материјала	
GPS координате	
Врста биљке домаћина	
Сорта	
Дијелови биљке који се узоркују	
Поријекло садног материјала (уколико је увезен)	

Примједбе: _____

Одговорно лице произвођач / власник биља:

Фитосанитарни инспектор:

ПРИЛОГ 3.

ТОК ВИЗУЕЛНОГ ПРЕГЛЕДА И УЗОРКОВАЊЕ

1.1. Пун назив врсте: Plum pox virus

Домаћи назив болести: шарка шљиве

Акроним: PPV

Синоними: Plum pox potyvirus, Prunus virus 7, Charka virus

Актуелни статус: ЕУ листа; II/A2

1.1.1. Ток визуелног прегледа

Визуелни прегледи биљака домаћина врше се током периода вегетације (не током фазе мировања), са оптималним периодом од средине јуна до краја августа. Овлашћено лице пажљиво пролази између редова биљака и тражи карактеристичне симптоме обољења, затим евидентира број биљака на којим су уочени такви симптоми.

Визуелни прегледи на мјесту производње и узгоја спроводе се само током вегетације и, по могућности, по облачном времену.

Визуелни прегледи осјетљивих матичних биљака (тј. биљака које се користе као извор подлога, пупољака и изданака) обавља се два пута годишње: први преглед врши се на прољеће (од средине маја до краја јуна), а други на крају љета (од средине августа до средине септембра). Током инспекције свако стабло треба да се визуелно прегледа.

Визуелни преглед подлога требало би да се изврши једном у периоду вегетације. У случају да је подлога намијењена за калемљење окулирањем (калемљење chip budding), потребно је извршити преглед прије чип-окулације. Ако је подлога намијењена за калемљење, преглед се врши крајем љета, када су биљке још у пуној вегетацији. Потребно је прегледати све биљке.

Визуелни прегледи у расадницима обављају се два пута годишње. Прва инспекција треба да се врши у периоду између прољећа и љета, од почетка јуна, почевши од брескве, јер би касније симптоми на бресквима могли нестати. Друга инспекција треба да се врши у периоду између августа и септембра. Ако производња у расаднику траје више од годину дана, у наредним годинама се обављају двије инспекције, између прољећа и љета и на крају љета.

1.1.2. Узорковање за лабораторијска тестирања

Узорковање са матичних биљака за лабораторијску анализу препоручује се уз први визуелни преглед, без обзира на то да ли су уочени симптоми или не. Стандардни узорак треба да се састоји од пет изданака или десет потпуно развијених листова сакупљених са свих дијелова крошње са једног стабла са средине скелетне гране. Код биљака са испољеним симптомима довољно је узорковање 7-8 листова са стабла. У случају асимптоматичних биљака, потребно је из сваког дијела стабла узорковати 20 до 25 листова. Биљни материјал треба узорковати из унутрашњости стабла, у различитим квадрантима стабла, и то:

- узорковање цвјетова, младих изданака или плодића у прољеће,
- узорковање зрих листова у јесен,
- узорковање спавајућих пупољака или коре са грана током зимског периода.

Ако се током друге инспекције не утврди инфекција, узорковање се не врши.

Узорковање са подлоге обавезно је у случају било какве сумње, и то са биљака за које постоји сумња узимањем 3-4 листа са биљке.

Узорковање из расадника за лабораторијску анализу врши се са симптоматичних биљака и биљака које испољавају знакове присуства и храњења лисних вашију узимањем 3-4 листа са биљке.

Узорковање током друге инспекције спроводи се у случају било какве сумње, али је у случају асимптоматичних биљака узорковање обавезно због откривања могућих латентних инфекција. У ту сврху из комбинованог узорка, који се састоји од листова просјечно 10% биљака, врши се узорковање једног листа са једне биљке, и то првобитно са биљке која испољава знакове храњења лисних вашију, а такође и од сусједних биљака.

– Узорковање се врши до појаве високих температура почетком љета. У медитеранском подручју треба избјегавати узорковање од јула до септембра.

– Узорке чувати при температури од 4 °С, не више од седам дана прије обраде. Плодови се могу чувати мјесец дана при температури од 4 °С.

– Наведени тип узорака ткива може да обезбиди највиши могући ниво детекције циљаног штетног организма. Приликом узорковања потребно је испратити принципе добре праксе за узорковање биља и биљних дијелова за лабораторијске анализе (нпр. евиденција података о узроку на мјесту узорковања, коришћење одговарајућег прибора и материјала за узорковање, дезинфекција прибора и алата итд.).

1.2. Пун назив врсте: Candidatus Phytoplasma mali (Apple proliferation, AP)

Домаћи назив болести: метличавост младара јабуке или пролиферација јабуке

Акроним: AP

Синоними: Apple proliferation mycoplasma; Apple proliferation phytoplasma, Apple proliferation MLO; Phytoplasma mali

Актуелни статус: ЕУ листа; I/A2

1.2.1. Ток визуелног прегледа

Препоручује се да визуелни преглед и узорковање на присуство фитоплазме почну у првој половини јуна и да се настави до краја септембра. Треба обратити пажњу на сљедеће симптоме:

- младари који имају розетаст облик и често су заражени пепелницом, некроза на промијењеним дијеловима листа (јабука и лијеска),
- раније развијени листови су неправилног облика (копљастог),
- заперци су увећани и често их је и до четири на једном листу и јављају се при врху избоја (јабука и лијеска),
- појава лисних розета на врховима избоја или из спавајућих пупова на старијим гранама (јабука и лијеска),
- петелке су краће (јабука и лијеска),
- понекад се јавља и хлороза или црвенило листова (најчешће уочљиво од августа до октобра; јабука и лијеска),

– плодови јабуке су мали, кржљави, хлоротични, деформисани, са увећаном петељком, а због слабе акумулације шећера киселог су и опорог укуса,

– “вјештичије метле” код јабуке настају тако што дормантни пупољци почињу да дају већи број младара који се гранају под оштрим углом од 30°, а листови на њима су ужи, хлоротични и упадљиво свјетлији од листова на остатку стабла; појава “вјештичије метле” врло је честа на водопијама; “вјештичије метле” појављују се обично од почетка августа, а током септембра и октобра најлакше су уочљиве и добро видљиве; такође, дешава се неријетко да су биљке заражене, али се на њима никада не појаве неки од карактеристичних симптома пролиферације.

Подлоге за јабуку такође могу бити заражене пролиферацијом, али на њима се најчешће не јављају никакви симптоми или су симптоми слабо уочљиви.

1.2.2. Узорковање за лабораторијска тестирања

Када нису присутни симптоми обољења, препоручљиво је узети више материјала са различитих мјеста на крошњи. Узорковати треба 3-4 младара од 20 cm до 40 cm дужине са једног стабла. Пошто су фитоплазме неравнојерно распоређене, неопходно је узети младаре са најмање три стране крошње. Ако је стабло малог раста, узоркују се само листови. Треба сакупити цијеле листове са петељкама, ставити их у пластичне кесе и држати у фрижидеру до слања у овлашћену лабораторију (не дуже од два дана). Оптимални број узоркованих листова је пет до десет комада по крошњи воћке.

За тестирање латентне заразе фитоплазмама воћки потребно је узорковати коријење. Коријење се узоркује са три мјеста у близини стабла. За анализу су најпримјеренији коријени дебели од 0,5 cm до 1 cm, а одговарају такође и тањи коријенчићи од 1 mm и, у појединим случајевима, у недостатку одговарајућег материјала, дебело коријење. Сваки узоркован коријен треба да буде 10 cm дуг. Узорке листова и коријења ставити у двије раздвојене кесе и спојити кесе као један узорак. Један узорак представља једну биљку. Ако се прави групни узорак младара са листовима и коријења, узоркује се највише пет појединачних биљака.

За тестирање узорака са границе (подлога, племки, садница) узимају се пупољци са вршних младара и дијелови коријена.

Сви узорци до достављања у лабораторије чувају се у пластичним врећама на температури од 4 °C до 8 °C.

1.3. Пун назив врсте: Candidatus Phytoplasma pyri (Pear decline, PD)

Домаћи назив болести: свенуће крушке или пропадање крушке
Акроним: PD

Синоними: Pear decline mycoplasma, pear decline phytoplasma, Pear decline MLO, Phytoplasma pyri

Актуелни статус: ЕУ листа; I/A2

1.3.1. Ток визуелног прегледа

Постоје два основна типа обољења: брзо и споро пропадање.

Препоручује се да визуелни преглед и узорковање на присуство фитоплазме почну од краја јула и наставе се до краја септембра. Треба обратити пажњу на сљедеће симптоме:

– брзо пропадање најчешће се дешава код крушка калемљених на осјетљиве подлоге *Pyrus ussuriensis* и *P. pyrifolia*; притом долази до зачепљења флоема (прије свих на мјесту калемљења, гдје долази до некрозе) и потпуног одумирања коријења; плодови и листови потпуно се осуше и цијело стабло пропадне у року од двије седмице;

– споро пропадање траје више година; то је тип симптома који се јавља у нашим крајевима, јер су крушке углавном калемљене на сијанцу; терминални раст смањи се или потпуно заустави; малобројни листови су мали, ситни, свјетлозелени са ивицама подигнутим нагоре, најчешће имају кашикаст изглед; лети и у јесен попримају црвену боју и раније опадају; у првим годинама болести цвјетање је нормално, затим се смањује; плодови су ситнији; такође, долази и до пропадања ситних коријенчића; симптоми обољења пропадања крушке веома су неспецифични; сличне симптоме узрокују и многи биотички и абиотички фактори, попут заразе разним бактеријама, затим и суша, слаба прехрана, инкомпатибилност са разним подлогама или то може да буде особина сорте; за потврду болести неопходно је лабораторијско тестирање.

Узорковање за лабораторијска тестирања

Када нису присутни симптоми обољења, препоручљиво је узети више материјала са различитих мјеста на крошњи. Узорковати треба 3-4 младара дужине од 20 cm до 40 cm са једног стабла. Пошто су фитоплазме неравнојерно распоређене, неопходно је узети младаре са најмање три стране крошње. Ако је стабло малог раста, онда треба узорковати само листове. Потребно је сакупити цијеле листове са петељкама, ставити у пластичне кесе и држати у фрижидеру до слања у овлашћену лабораторију (не дуже од два дана). Оптимални број узоркованих листова је пет до десет комада по крошњи воћке.

За тестирање латентне заразе фитоплазмама воћки потребно је узорковати коријење. Коријење се узоркује са три мјеста у близини стабла. За анализу су најпримјеренији коријени дебели од 0,5 cm до 1 cm, а одговарају такође и тањи коријенчићи од 1 mm и, у појединим случајевима, у недостатку одговарајућег материјала, дебело коријење. Сваки узоркован коријен треба да буде дуг 10 cm.

За тестирање узорака са границе (подлога, племки, садница) узимају се пупољци са вршних младара и дијелови коријена.

Сви узорци до достављања у лабораторије чувају се у пластичним врећама на температури од 4 °C до 8 °C.

Узорке листова и коријења треба ставити у двије раздвојене кесе и спојити кесе као један узорак. Један узорак представља једну биљку. Ако се прави групни узорак младара са листовима и коријења, узоркује се са највише пет појединачних биљака.

ПРИЛОГ 4.

Образац 1. Укупни резултати Програма посебног надзора над присуством карантинских штетних организама у регистрованим расадницама у Републици Српској у 2020. години

	Штетни организам	Воћна врста	Период узорковања*	Локација*	Површина узорковања*	Број позитивних узорака	Број негативних узорака
Матричници	Plum pox potyvirus PPV	Шљива					
		Кајсија					
		Бресква					
		Нектарина					
		Вишња					
		Трешња					
	Candidatus Phytoplasma pyri (Pear Decline, PD)	Крушка					
	Candidatus Phytoplasma mali (Apple proliferation, AP)	Јабука					
		Лијеска					

* Попуњава само Инспекторат.

690

На основу члана 31. Закона о заштити здравља биља у Републици Српској (“Службени гласник Републике Српске”, број 25/09) и члана 76. став 2. Закона о републичкој управи (“Службени гласник Републике Српске”, број 115/18), министар пољопривреде, шумарства и водопривреде доноси

ПРОГРАМ

ПОСЕБНОГ НАДЗОРА НАД ПРИСУСТВОМ
КАРАНТИНСКИ ШТЕТНОГ ОРГАНИЗМА *Xylella fastidiosa*
Wells et al. - ПРОУЗРОКОВАЧА ПИРСОВЕ БОЛЕСТИ НА
ПОДРУЧЈУ РЕПУБЛИКЕ СРПСКЕ У 2020. ГОДИНИ

Члан 1.

Овим програмом утврђују се мјере, рокови, начин спровођења мјера, субјекти који их спроводе, извори и начин